

Wel en wee van de de sint-jacobsvlinder

Wie kent de sint-jacobsvlinder (*Tyria jacobaeae*) niet? Als overdag actieve en opvallende kleurrijke verschijning, wordt de soort maar weinig over het hoofd gezien. Vroeger was de soort vrijwel alleen aanwezig in de duinstreek, maar recentelijk ook meer en meer in het binnenland.

Tekst: Willem Ellis
Werkgroep
Vlinderfaunistiek
& Dick Groenendijk
De Vlinderstichting

De vlinders vliegen in een langgerekte generatie van april tot en met half augustus. De rupsen zijn aanwezig in de nazomer van ongeveer juli tot en met september. De soort overwintert als pop in een losse cocon in de grond. Grappig detail: de naam van de waardplant (vooral jakobskruid, maar ook sommige andere kruiskruiden) en ook van de vlinder, verwijst naar de apostel Jacobus de Oudere. Mogelijk omdat de bloeitijd van de plant ongeveer samenvalt met diens feestdag op 25 juli.

Kleuren

Opvallend aan de sint-jacobsvlinder zijn de markante kleuren van zowel de rupsen als de vlinders. In de biologie wordt dit wel aposematisme genoemd: een waarschuwing dat het dier giftig of gevaarlijk is. Een veel voorkomend mechanisme dat dient ter afschrikking van vijanden. Bij de sint-jacobsvlinder wordt deze giftigheid veroorzaakt door alkaloiden die voorkomen

Loop Woelke

Anneke Keijzer-Kingma

Rups van de sint-jacobsvlinder. Inzet: sint-jacobsvlinder.

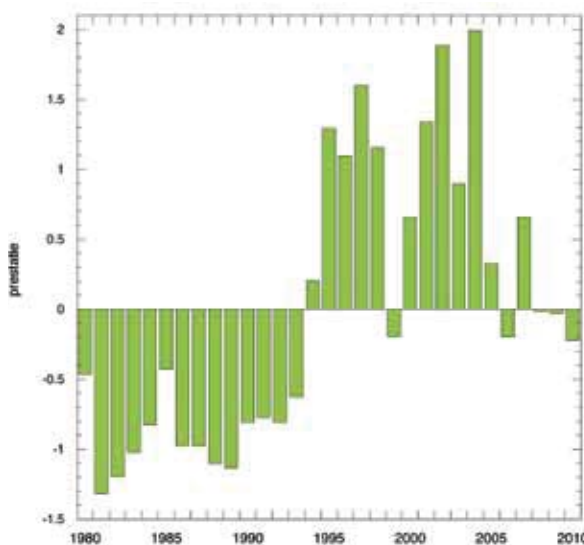
in de kruiskruiden die de rupsen eten. Voor sommige dieren is het mechanisme van aposematisme essentieel om te overleven. Bij de sint-jacobsvlinder is dat minder het geval. Als dat wel zo was, dan zou je verwachten dat de wijfjes van de sint-jacobsvlinder de planten met de hoogste concentraties alkaloiden zou uitkiezen voor de ei-afzet. De planten verschillen onderling namelijk sterk in de hoeveelheid alkaloiden die ze bevatten, maar dat beïnvloedt de ei-afzet niet.

Predatie

Bekend is dat de rupsen eigenlijk niet gepredeerd worden door vogels. Maar het is niet zo dat de rupsen helemaal geen vijanden hebben. Mieren zijn belangrijke predatoren, vooral als de rupsen nog jong zijn en nog maar weinig gif in hun lichaam hebben opgeslagen. Als we nog eens naar de planten kijken, dan blijkt dat bladluizen het liefst voorkomen op kruiskruiden met veel suikers en weinig alkaloiden. Op dit type planten komen dan veel mieren bladluizen 'melken' en door de aanwezigheid van de mieren worden de planten weer beschermd tegen de rupsen van de sint-jacobsvlinder. Dus kruiskruiden met veel suiker en weinig alkaloiden, hebben wel last van luizen, maar niet van de rupsen. En op planten met weinig suikers zitten weinig bladluizen en dus weinig mieren, maar die planten hebben dan weer last van rupsen!

Uitbreiding

Doordat de waardplant zich langs wegbermen enorm in Nederland heeft uitgebreid, is ook de sint-jacobsvlinder in Nederland vooruitgegaan. Vooral in de jaren rond de eeuwwisseling is de soort flink uitgebreid. De laatste jaren lijkt er echter een kentering gaande. De prestatie heeft de laatste jaren een licht negatieve waarde en dat betekent dat de soort het slechter doet dan gemiddeld over de laatste 30 jaar. Het is nog even aankijken hoe deze trend zich ontwikkelt, maar opvallend is dat in Engeland de sint-jacobsvlinder het ook niet goed doet. ●

Jaarlijkse prestatie van de sint-jacobsvlinder vanaf 1980-2010. De prestatie beschrijft het wel en wee van een soort in de loop van de tijd. Op pagina <http://www.vlindernet.nl/vlindersalgemeen.php?id=277> van Vlindernet kunt u lezen hoe dit wordt berekend. Goede jaren hebben een positieve waarde, slechte jaren een negatieve. De laatste jaren lijkt de sint-jacobsvlinder het dus weer iets slechter te doen (Bron: landelijke vlinderdatabase Noctua in gezamenlijk beheer van Werkgroep Vlinderfaunistiek & De Vlinderstichting).